

TONI
PARSONS

UBISTVO ZA
PREZAUZETE

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Tony Parsons

MURDER FOR BUSY PEOPLE

Copyright© Tony Parsons 2025

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za Juriko

i

Džazmin

i

Stena

rođenog 27. novembra 2011, uginulog 11. maja 2024.

Ništa voljeno nikad nije izgubljeno.

PRVI DEO

Čaj i biskviti u Crnom muzeju

1

Stari psi se bude rano da najbolje iskoriste preostalo vreme.

Zbog toga smo Sten i ja već lutali Hampsted hitom kad je sunce izašlo i pretvorilo niz jezeraca u rastopljeno zlato.

Činilo se da je prvi dan proleća. Rano je svitalo, ali hladnoća zimskih meseci još nije odustajala. Dan je, u smislu vremena, mogao da krene i ovako i onako. Nekada davno u šetnji bi nas bilo troje, ali negde usput je moja kći Skaut, zauzeta zamršenim poslom odrastanja, izgubila tu naviku. Zato smo izašli samo nas dvojica, Sten i ja, i dok sam ga gledao, stari pas je zastao na iskričavom jutarnjem svetlu kao da se nečega priseća.

A možda i ne. Možda je Sten samo zurio u prazno, bez ijedne misli između tih raskošnih ušiju kavalir španijela.

Sad kad je zašao u godine, naš stari momak ponekad je bio rasejan, gubio je svaki pojam o vremenu i mene iz vida čak i kad sam stajao pored njega. No kad podigne taj nosić – nekada sjajan i vlažan kao crna maslina, sada suv i zbrčkan kao urma – to je moglo da znači da je uhvatio miris zeca ili lisice koji se kasno vraćaju u svoje brloge. Njuh je poslednje što pas izgubi. A bilo je još tako rano da se noć nije sasvim završila na Hampsted hitu.

Onda sam video psa – onog kog je Sten nanjušio – pa sam i ja zastao. Zato što je to bio pas pred kojim bi svako, dvonožac ili četvoronožac, stao kao ukopan.

Krupan pas, veliki pas, nepomičan na ivici šume. Ogromna glava, crna i žućkastosmeđa. Više nego krupan – masivan. Čak i s ove razdaljine videlo se da može biti samo jedne rase – rotvajler.

Gledao nas je bez ikakvog izraza. Dobro odgajen rotvajler može biti spokojan kao budistički monah. U njemu nema agresije, jer nema potrebe za njom. On može da prizove svu agresiju ako mu zatreba, nesavladivu agresiju, kad god poželi. Za sada je bio miran kao voda u tim zlatnim jezercima.

Sten, uvek društveno aktivan pas, brzo je otkaskao k njemu da se pozdravi.

Opsovao sam i pozvao ga po imenu iako sam znao da me neće čuti. Slabljenje sluha takođe se nalazilo na Stenovom sve dužem spisku bolesti.

Zato sam polako krenuo za njim tražeći pogledom rotvajlerovog vlasnika. Usamljeni trkač u daljini bio je osim nas jedini znak života. Zato sam stao da oslušnem da li neko zove svog zalutalog psa. No čuo sam samo ptičji cvrkut.

A onda sam, kad smo se Sten i ja primakli rotvajleru, video zašto vlasnik ne doziva svog psa.

Tačno ispred psa, nepomičan, gotovo prekriven visokom travom, čovek je ležao na leđima.

Polako sam prišao bliže, pa još bliže, a onda sam kleknuo uz njega.

Rotvajler me je sve vreme posmatrao.

Zeleno-zlatni privezak Kinološkog saveza svetlucau mu je ispod njuške. ZOVEM SE BADI, pisalo je na privesku.

„Dobar pas, Badi“, rekao sam. Na Badija to nije ostavilo naročit utisak.

Gledao sam Badija i Badi je gledao mene kad sam se nagnuo bliže njegovom gospodaru i pritisnuo mu dva prsta na vratnu venu, tik ispod brade i pored dušnika. Ništa. Ista dva prsta

pritisnuo sam mu na radijalni puls, tamo gde se palac spaja s ručnim zglobom. Ponovo ništa. Grudi mu se nisu dizale i spuštale. Osluškiavao sam njegov dah uobičajenih deset sekundi, ali već sam znao da neću čuti kako udiše.

Nije to bio mlad čovek. Na ruci mu je belom trakom bilo pričvršćeno nešto nalik jednostavnom pametnom telefonu.

Monitor rada srca.

Ustao sam i zaključio da ga je ubilo slabo srce.

Nije bilo tragova nasilja.

Ubistvo mi nije padalo na pamet.

Gledao sam ga tokom onih nekoliko trenutaka kad živi razmišljaju o mrtvima i trudio sam se iz sve snage da vidim čoveka kakav je nekad bio.

Proređena srebrna kosa bila mu je podšišana vrlo kratko, na keca, kako se nekad govorilo, a bio je u zelenoj pilotskoj jakni s jarkonarandžastom postavom. Na nogama je imao martinke, blatnjave od Hita, nosio je izbledele leviske 501. Koža na rukama bila mu je suva kao papir. Bio je to nekada samouveren tip, skinhed ili mod u svoje vreme, doteran momak koji je poživio dovoljno dugo da dobije trajnu besplatnu kartu za gradski prevoz.

A onda sam video da je imao i zatvorsku tetovažu.

Bila je klasična: pet tačkica poređanih kao na kockici za igranje – *quincunx*, kako to zovu.

Čuo sam desetak različitih objašnjenja šta kvinkunks znači, ali ono u koje sam verovao bilo je da predstavlja usamljenu ljudsku dušu okruženu s četiri visoka zida.

No šta god još značila ova tetovaža, govorila je da je pokojnik bio na robiji. A u njegovom slučaju bilo je neobično to što se tetovaža nije nalazila između palca i kažiprsta gde diplomci zatvorskog sistema Njegovog veličanstva obično stavljaju svojih pet tačkica.

Njemu je bila tik ispod desnog oka i na bledej koži izgledala je kao pet sitnih mastiljavih suza.

Moguće je da ima dosta bivših robijaša koji su lakomisleno odlučili da kvinkunks tetoviraju na lice. Možda je u nekim zatvorima tetoviranje pet tačkica na lice bilo u modi. Ali ja nisam znao ni za jednog drugog bivšeg robijaša sa kvinkunksom istetoviranim ispod desnog oka.

„Ja te znam“, rekao sam pokojniku. „Znam te, zar ne?“ A rotvajler je najzad podigao lepu glavu i zarežao na mene tiho i duboko, kao da me upozorava.

2

Kad sam se te večeri vratio posle posla i teretane, čudnovati zvuci dopirali su iz mog doma.

Muzika. I razbijanje stvari. I još razbijenih stvari. I smeh.

A ono što je bilo čudno – ono što me je najviše uzdrimalo – bilo je to što nisam prepoznao muziku.

To je zastrašujući trenutak, kada shvatimo da se muzika više ne stvara za nas. To je trenutak u kom ostarimo. Još je strašniji trenutak kada shvatite da ta nepoznata muzika dopire iz naše kuće i da neko unutra razbija stvari.

Stajao sam na ulici četiri sprata ispod našeg stana dok se iza mene pijaca mesa Smitfild meškoljila za nastupajuću noćnu smenu. I odjednom sam shvatio šta me čeka gore kod kuće.

Čuo sam za te žurke. Svaki roditelj je čuo za te žurke.

Kad vam dete odrasta, te žurke su deo roditeljske mitologije. Možemo čak i da shvatimo kako se dešavaju: matorci su nekom srećom otputovali na nedelju dana ili na vikend, ili je matori od jutra do mraka na poslu i u teretani. Poziv šaćici najboljih drugova postaje viralan i deli se preširoko i previše lakomisleno u ovom dobu ogavne povezanosti. A onda dolaze zabava, igre i razbijeno nasleđeno posuđe dok starci ne dođu kući ili dok susedi ne pozovu pajkane.

Moja kći Skaut još nije napunila trinaest godina i činilo mi se da je prerano za takve žurke.

No možda te žurke u poslednje vreme počinju ranije? Pošto se nešto neporecivo događalo i čuo sam glasove povišene da bi nadjačali tu nepoznatu i nedokučivu muziku. Bilo je vriske, zvukova razbijenog stakla i bola tačno u bazi kičme jer sam, činilo mi se, u Fredovoj teretani istegnuo mišić. Bol je počeo da pulsira kao zubobolja dok sam se penjao u stan, još vruć i znojav od treninga, i čeličio se za sve te urađene i pijane balavce koji povraćaju u sudoperu, tuku se i seksualno eksperimentišu.

Međutim, to nije bila ta vrsta žurke.

3

Naš dom – naš otvoreni tavan kome bi dobro došli krečenje, novi bojler i dva nova kauča – bio je pun beskućnika.

Prepoznao sam ih iz kraja. Većinu. Tu je bio ogromni bradonja u maskirnoj odeći koji je spavao u ulazu zatvorene radnje na drugoj strani pijace, nikad nije tražio novac i nikoga nije gledao u oči, a skromna imovina bila mu je besprekorno uredno složena iza njega. Bivši vojnik, pretpostavljam sam.

Tu su bili i dvoje zavisnika od kreka, nespojiv par koji je uvek bio zajedno – mladić i mnogo starija žena, dovoljno stara da mu bude majka. Sad su se zgurili u krajnjem uglu našeg tavana, glavu uz glavu, i razgovarali grickajući biskvite za starije pse s ćuretinom i ribom kao da jedu čips sa sirom i lukom.

I debeli klinac kome je bila neophodna hitna psihijatrijska pomoć, a spavao je u kolicima iz supermarketa u ulazu knjižare. I postariji skitnica zauvek izgubljen u sopstvenim mislima; oči su mu gledale ulice Smitfilda, ali videle su neko drugo mesto u nekom drugom vremenu.

Tu je bila i Suzana. Nju sam znao. Štaviše, samo nju sam zapravo i znao, samo s njom sam razmenio neku reč i jedino njoj sam davao novac. Zato što ne možemo da pomognemo svima njima.

Znao sam da će moja dvanaestogodišnja kći imati odgovor. Ali od nje nije bilo ni traga.

Suzana je bila devojka koja je sedela na pločniku ispred supermarketa i pazila na pse. Pripadala je onim ljudima kojima je – makar prema mom mišljenju – u životu krenulo naopako sve što je moglo da krene naopako. Nepouzdana roditelji. Dečko skot. Užasne droge. A onda na kraju, ili blizu kraja – ulica kao mesto za život. Bila je možda deset godina starija od moje kćeri – mlada, tako mlada, kože blede od poodmakle zavisnosti i zuba kao kod osobe koja je prevalila veći deo života. No bilo je u njoj nečeg milog, svetla u njenim očima, osmeha koji se polako širio i nekakve dobrote.

Volela je da se brine o psima.

Stalno je držala dečju plišanu igračku – otrcanog zeca koji se, rekla mi je, zvao Gospodin Flopsi. Kad sam je prvi put video kako sedi na pločniku ispred supermarketa, čuva dva labradudla i drži svog plišanog zeca, pretpostavio sam da je to neka tehnika prosjačenja osmišljena da izazove sažaljenje i dirne u srce. No više nisam tako mislio. Činilo se da nalazi istinsku utehu u svom plišanom zecu. Davao sam joj nešto novca kad god je vidim zato što sam uvek mislio da postoje dobri izgledi da je tada vidim poslednji put. Bilo je jasno da je otišla predaleko. Suzana nije bila stvorena za život na ulici. A opet, ko jeste?

Suzana je sedela skrštenih nogu na kauču pored televizora i držala daljinski upravljač. Odatle je poticala ona zaglušujuća muzika. Pustila je neki kanal koji vreba na kraju televizijskog vodiča. Devojke u kupaćim kostimima plesale su na jahti, a mladići su zurili u njih, naslađivali se i prezrivo bacali novčanice u kameru.

A ja sam se zapitao: *Kako neko može da uživa u ovom sranju? Stariš, Makse.*

Ne – već si star.

Večeras si ostario.

Pogledao sam po našem prostranom otvorenom tavanu očajnički tražeći Skaut i uzdahnuo od nemoćnog besa kao probušeni balon. Bojler je šištao kao starac s emfizemom. U našem domu neophodne su brojne popravke.

Nisu svi naši gosti bili prijatni kao Suzana. Duboko sam sažaljevao nju, onog urednog starog vojnika i klinca koji je spavao u ulazu knjižare. No nisu mi se dopadali oni džankiji, taj neskladni par koji sam video kasno noću kako se nagine nad aluminijumsku foliju, udiše paru i hvata se za kvake parkiranih automobila da vidi jesu li neka otključana, a onog skitnicu ucakljenog pogleda video sam kako silovito povraća dovoljno puta da baš ne uživam što sedi na mom kuhinjskom ostrvu.

Gledao sam oko sebe. Bio sam uveren da svako od njih ima priču o zloj sreći i pogrešnim odlukama. Ali sada sam samo želeo da vidim svoju kćer.

Skaut je bila u kuhinji i pekla tost za svoje goste. Bila je sitna za svoj uzrast, sjajnooka i očevom pogledu neizrecivo lepa. Telesno vrlo krhka, ali s vatrom u očima. Bila bi spremna za žestoku svađu kad bih ja mislio da mogu da je izdržim.

Pogledala me je s nekom vrstom žestokog prkosa i osetio sam da mi baza kičme pulsira od bola. Ovo večeras nije došlo niotkuda. Bilo je prethodnih slučajeva.

Tokom prošle godine Skaut je počela da kupuje hranu beskućnicima, a moja osećanja povodom toga bila su pomešana. Roditeljski ponos zbog saosećajne kćeri i briga da će njena dobrota biti zloupotrebljena na nezamislive načine.

Nisam želeo da se svađam. Želeo sam samo da se zabava završi. Hteo sam samo da svi odu i da dobijem svoj dom nazad.

„Je li bilo dosta za večeras, Skaut?“

Pošto je još bila u prednosti, Skaut je krenula da vodi goste do vrata.

Samo Suzana nam je poželela laku noć, čvrsto stežući plišanog zeca uz grudi.

Kad su svi otišli, Skaut i ja smo se pogledali.

A onda smo pogledali stan.

Nije bilo tako strašno kako je moglo da bude. Tanjiri tosta s maslacem bili su razbacani na sve strane. Sten, naš kavalir španijel boje rubina, nije se ni osvrnuo na kekse za starije pse koje su džankiji ostavili na podu i žustro je lizao maslac sa zalutalog komada zagriženog tosta. Savršeno dobro je znao šta je najvažnije. Rotvajler Badi, naš gost, ravnodušno ga je posmatrao. Naravno, sređivanje nereda bilo je lakši deo.

Razgovor – to je bilo teško.

Skaut i ja smo se ponovo pogledali. Nakašljala se.

„Znaš li koliko beskućnika ima u ovoj zemlji?“

Aha! Ovo sam znao.

„Oko trista hiljada?“

„To je *grad*. Čitav jedan *grad*. I nikad ne spavaju po sporednim ulicama. Zato što je to suviše opasno. Uvek spavaju po glavnim ulicama. A mi imamo mnogo. A oni imaju tako malo.“

Klimnuo sam glavom. To nisam mogao da poreknem.

I bio sam ponosan što je toliko brižna. No više bih voleo da bude brižna van moje kuće. Je li to licemerje ili ljudska priroda?, upitao sam se. Verovatno i jedno i drugo.

„Pomozi mi da sredim ovo, Skaut, hoćeš? Malo je neuredno. Stan, mislim – ne svet!“

Pokušao sam da se osmehnem.

Uzalud.

Skaut je stručno napunila mašinu za pranje sudova.

Imala je žustru nezavisnost deteta koje je raslo s jednim roditeljem. Nismo se gledali. I malo smo govorili. Zato što nije bilo potrebe.

Mislila je da su svi beskućnici dragi ljudi. A ja sam znao da nije tako. A ona bi mi kazala: *Nije reč o tome da li je neko drag ili nije*. Prema tome – nema rasprave. Nema potrebe da se proslavi jedna jedina reč. Slagali smo se u tome da se ne slažemo. U poslednje vreme primećivao sam da čitavi razgovori prođu samo time što se vrata mašine za sudove zatvore

malo prejako, što se tanjiri sklanjaju u sablasnoj tišini, a tost se vešto baca u kantu za organski otpad dok mašina za sudove bruji kroz naše ćutanje.

Štošta smo mogli da kažemo, ali sve je bilo đavolski očigledno, pa se nismo trudili s ćaskanjem o sutrašnjoj školi i nepravednom svetu.

Bilo je tu u našem ćutanju, u našim učtivim, praktičnim razmenjenim rečima ono međusobno razumevanje usavršeno pod teretom naših dvanaest zajedničkih godina i svega onoga o čemu nikad nismo razgovarali.

„Pa, laku noć“, rekla je Skaut kad je najzad završila i krenula u svoju sobu.

„Laku noć, Skaut.“

Dodirnula je Stena po glavi i izašla. Čuo sam je kako pere zube.

Otišao sam do prozora i zagledao se u gužvu i svetla pijace mesa na kojoj se neće skoro na počinak. Iako sam pokušavao da utešim sebe misleći kako moja kći nije prva koja pokušava da isceli svet, nisam mogao poreći da je ovo večeras delovalo novo.

Zato što imati dete na pragu trinaeste godine menja sve.

Još ih volimo, jednako kao pre.

Ali do tada su postali naglašeno sopstvene ličnosti i javlja se onaj gorkoslatki bol dok shvatamo da ih ovo gnezdašće u kom su odrasli neće čuvati zauvek, čak ne ni još dugo, jer sada shvatamo da vreme ističe.

Još ih volimo kad su na pragu trinaeste.

Samo ih više ne prepoznajemo.

4

„O tvom pokojniku nemamo mnogo“, rekao je narednik Džon Kejn, čuvar Crnog muzeja. „U pitanju je Rej Luis zvani Buč. Nevažniji učesnik u jednoj od najvećih pljački u poslednjih pedeset godina. Jedino po tome je značajan. I odatle ga znaš, Makse. Dođi da vidiš.“

Crni muzej je mesto sećanja Metropolitenske policije. Crni Muzej pamti Metovu prošlost, i Metove mrtve, i dva stoleća osuđenih zločinaca. U Crnom muzeju je hladno, mračno je, a zbog zbijenih redova staklenih vitrina muzej izgleda kao ulična rasprodaja odavno mrtvih zlikovaca i policajaca koji su ih progonili. Crni muzej je istorija, pomalo je neuredan, i mada služi kao nastavno sredstvo za mlade pajkane koji tek što nisu zakoračili u svet, gotovo uvek je potpuno tih i pust.

Pošao sam za Džonom Kejnom u udaljeni ugao i prelazio pogledom po vitrinama.

Tokom poslednjih otprilike sto pedeset godina muzej je imao brojne nazive i nalazio se na brojnim mestima. Počeo je kao Centralno skladište zatvoreničke imovine nešto pre nego što je slučaj Džeka Trboseka postao aktivna istraga ubistva. Kad sam prvi put došao ovamo, zvao se Muzej zločina, ali sada ga znamo kao Crni muzej, i nalazio se u sobi 101 zgrade

Novog Skotland Jarđa, na prvom spratu, kad je Jarđ bi preko puta Vestminsterske opatije na Horsferi roudu. Danas je Crni muzej u podrumu zgrade „Kertis Grin“, u novom Novom Skotland Jarđu, na drugoj obali preko puta stanice Vaterlo. No deluje isto kao kada sam ga video prvi put. I narednik Džon Kejn, iako stariji, nije se izmenio ni u čemu bitnom. Džon je bio žilav i čvrst pajkan stare škole, još guste kratko podšišane kose, građen kao mesarski pas.

Išli smo između staklenih vitrina.

Mnogi izloženi predmeti bili su upotrebljeni za ubistvo ili pokušaj ubistva građana ili policajaca. Bilo je bombi, noževa, kišobrana iz kojih se izvlači mač i vatrenog oružja svih mogućih vrsta, od „deringera“ skrivenih u viktorijanskim štapovima za šetnju do automatskih pušaka.

Tu su bile beležnice detektiva koji su lovili Džeka Trbo-seka i terorista koji su pokušavali da ubiju kraljicu Viktoriju, posmrtnih maski muškaraca i žena obešenih pred ogromnom bučnom masom u Njugejtu, i staklena vitrina s portretom svakog aktivnog pripadnika Meta koji je poginuo na dužnosti u poslednjih sto pedeset godina.

Među tim nasmešenim portretima mrtvih bilo je i ljudi s kojima sam ja služio, tu je bila i žena koju sam voleo i koju ću uvek voleti. No nisam se zadržavao.

Danas sam došao da podstaknem sećanje na čoveka sa zatorskom tetovažom od pet tačkica ispod desnog oka.

„Znam da pamtiš bandu 'Rupa u zidu'“, reče Džon.

„Prisećam se polako. Vodila su je dva brata.“

„Teri i Mik Gati. Anglo-italijanskog porekla, ali bili su slika i prilika južnog Londona kao – šta je tipično južnolondonski? Pita i pire. *Slon i zamak*. Fudbalski klub Milvol. E, takvi su bili, pravi južnolondonci. Teri je bio mozak i muda, a Mik mišići i kosti. Obojica su se basnoslovno obogatili od svojih grehova, a nisu odležali ni dan u zatvoru. Mrtvac s Hita – Rej Luis zvani Buč – bio im je vozač.“

U jednom zavučenom uglu stali smo ispred velike uspravne vitrine. U njoj je bio zardali sef veličine mrtvačkog kovčega. Vrata sefa bila su odškrinuta, a visila su na neobično čistim šarkama. Sef je bio prazan. Pored sefa stajala je uramljena naslovna strana odavno ugašenih novina, a na njoj je bila izbledela fotografija mladog uniformisanog policajca od jedva dvadeset godina kako vodi vitku plavušu kojoj su ruke na leđima bile svezane liscama.

Taj mladi uniformisani policajac bio sam ja.

NAJVEĆA PLJAČKA U ISTORIJI?, glasio je naslov u mrtvim novinama.

„Nisu razneli sef“, rekao sam. „Zaboravio sam da nisu razneli sef.“

Većina ukradenih sefova otvara se gelignitom ili nekim drugim eksplozivom.

„Nisu morali da ga raznesu“, reče Džon. „Odneli su ga na lepu zabačenu farmu u Kotsvoldsu i otvorio ga je vrhunski pitermen u zemlji. Bez ključa, kombinacije i bilo čega što eksplodira.“

„Pitermen?“

„Obijač sefova. Pitermen je starinski izraz za obijače sefova. Poreklo izraza nije jasno. *Peter* je francuski glagol koji znači razbiti, probiti, slomiti – i pustiti vetar. A zatvor Piterhed u Aberdinširu bio je poznat po tome što je u njemu ležalo mnogo obijača sefova. Piterman koji je otvorio ovaj sef a da nije razneo vrata bio je megazvezda po imenu Ijan Doerti. A Buč Luis bio je takođe vrhunski vozač za bekstva u svoje vreme.“

„Grupa vrhunskih kriminalnih mozgova?“

„Ne baš“, reče Džon. „Mik Gati, Terijev stariji brat, oduvek je bio glup kao noć. A doveli su sa sobom i nekog divljeg klinca za najteže poslove. Ne mogu da mu se setim imena, ali pamtim da su ga zvali Dileja. Prema tome, vrhunski kriminalni mozgovi je malo preteran izraz.“

„Nisu robijali, zar ne?“

„Niko od njih.“ Džon je pokazao naslovnu stranu novina. „Ne za ovo. Samo ona. Samo žena na slici. Samo Ema Mun.“

„Ema Mun“, ponovio sam zureći u naslovnu stranu iza stakla. „Sećam je se.“

„Naravno da je se sećaš.“

„I sećam se kuće. Nikad nisam bio u takvoj kući. Vila na Trgu Belgrejev. S najvišeg sprata mogao si da vidiš kraljičinu zadnju baštu. Unajmio ju je neki strani milioner sa željom da opere plen na londonskom tržištu nekretnina, kao što to često biva. Kad sam stigao na lice mesta, sefa već nije bilo. I niko nikad nije saznao šta je bilo u njemu, zar ne?“

„Svašta se pričalo. Krvavi dijamanti. Zlatne poluge. Gomila roleksa. Najčistiji kokain s ove strane Bogote. Svežnjevi novih novčanica iz desetak različitih zemalja. No navodno je tamo bilo i neko blago koje niko nije očekivao.“

Čekao sam.

Džon Kejn je zamišljeno zurio u zardaš sef.

„Ne znam šta je to bilo, Makse. Niko ne zna. Ipak, šta god da se nalazilo u tom sefu, bilo je dovoljno za udoban život glavnih faca u bandi. A to nisu bili ni vozač ni obijač. Braća Gati živela su lepo od sadržine tog sefa skoro dvadeset godina. Pretpostavljam da su oni niže na lestvici – vozač, pitermen – dobili fiksni honorar.“

Gledao sam u sef i prisećao se. „Ljudi su poginuli te noći“, rekao sam. „Njih dvojica. Video sam njihova tela.“

„Tako je. Šef obezbeđenja. Proboden nekoliko puta. I baštovan koji je došao kasnije da isporuči neke biljke, siromah. Ubijen je jednim udarcem u glavu, koliko se sećam.“

„A Buč Luis je vozio. Odatle ga znam.“

„Uhapšen je u velikoj raciji posle pljačke – svi su pohapšeni – ali slučaj nikad nije stigao pred sud. Buč je kasnije odrobijao, ali ne za ovo, ne za veliki posao, za svoj najveći hit. Buč je kasnije robijao za sitne poslove s drogom koji su krenuli naopako. Odatle mu ona ljupka tetovaža.“

„I čitava banda se izvukla s pljačkom.“

„Nije čitava“, reče Džon. „Ema Mun nije se izvukla.“

Nagnuo sam se da bolje pogledam izbledelu naslovnu stranu.

Ema Mun je bila visoka vitka plavuša na slici. Prisetio sam se da je bila nekakva igračica. Na fotografiji je imala oko dvadeset šest ili sedam godina, što znači da sada ima četrdesetak. Lice mladog policajca koji ju je vodio u liscama – moje lice – bilo je belo od napetosti.

Džon se zasmejao. „Kako si ovde mlad, Makse!“, rekao je začuđeno.

Nije mi delovalo kao da sam to ja. Baš kao što je između moje kćeri danas i nekadašnje bebe postojao nepremostiv jaz tako je postojao i između mene i uniformisanog pozornika na slici. Prošlo je previše vremena da bi se jaz premostio.

No pamtio sam Emu Mun. Sećao sam se da je mirisala na cigarete i cveće.

„Tek sam završio akademiju u Hendonu“, rekao sam, „i brijao sam se jednom nedeljno. A ona je razgovarala sa mnom, ne zaboravi. Zamolila me je – vrlo mirno, vrlo učtivo – da je pustim. Kad sam stigao u vilu i zatekao samo nju i dva mrtvaca, a sef je odavno odnesen, znala je da će otići u zatvor na dugo vremena. I razgovarala je sa mnom, Džone. Pričala mi je o svom životu.“

„Bila je vrlo privlačno mlado stvorenje“, reče Džon. „Po svemu sudeći, ona je uvela bandu u kuću. Provela ih je pored obezbeđenja. Stvorila je neku vrstu veze s jednim čuvarom. Radila je na tome mesecima – tako kažu. A kad se ljubav rasvetala, neko ga je izbo. Baštovan je navodno bio slučajna žrtva, neočekivano se pojavio dok je banda izlazila iz kuće sa sefom. Udarili su ga prejako i razbili mu lobanju. Mislim da to nije bio deo plana. No Gatiji nisu smeli da ostave svedoka u životu. Bili su ozbiljna banda i ubijali su svakoga ko im se ispreči na putu ili im vidi lica.“

„Teri je bio mozak iza posla“, rekao sam. „A Mik je bio tupi predmet.“

„Teri se u tridesetoj povukao sa sadržinom sefa, šta god da je bilo u njemu. Njegov manje pametni brat Mik razmetao se po Španiji skoro dvadeset godina. Teri je, međutim, bio dovoljno pametan da izađe posle velikog posla i da se drži neupadljivo. Nije nikad želeo da postane slavan. Želeo je samo raskošan život samostvorenog milionera kriminalca i tihu radost srećne anonimnosti.“

„Dok je njegova devojka robijala“, rekoh ja. „Jer Ema Mun nije sklopila nikakvu nagodbu. Nije odala nijedno ime. Ni kad sam je uhapsio, ni dok je bila u pritvoru, ni za vreme suđenja ni tokom poslednjih šesnaest godina. Nikad. Ema nije uradila ono što gotovo svi urade – ponudila saradnju u zamenu za manju kaznu. Provela je najbolje godine iza rešetaka jer nije htela da progovori. To je odanost. To je ljubav.“

„Je li?“, upita Džon. „Ili je glupost? Možda je pomalo od oboje, Makse. Ljubav i glupost. Smrtonosna mešavina. No svi su od ovog posla dobro zaradili. Svi osim Eme Mun.“

„Dobila je trideset godina za oružanu pljačku. Trideset godina, Džone! To me je tada zapanjilo, a zapanjen sam i sada.“

„Udruženi zločinački poduhvat“, reče Džon. „Ema Mun je bila drugostepeni krivac – možda nije ubila onu dvojicu i možda nije dobila ni novčića od onoga što je bilo u sefu. No sud je prema njoj postupao kao da je kriva jednako kao ostali.“

U vitrini je bio i manji isečak iz novina. Sigurno je odštampan nekoliko godina posle naslovne strane s Emom Mun u mojim liscama jer je bio više beo nego žut. Autorski članak iz nekih otmenih novina. *Nečuvvena izopačenost britanskog pravosuđa*, glasilo je naslov, a pored njega bila je slika čoveka čupave kose.

Danijel Nevermor, pisalo je.

„Lord Nevermor“, reče Džon. „Godinama je vodio kampanju da se Ema Mun oslobodi. Pomalo je zaljubljen u nju.“

A možda je potpuno zacopan. Bio je za Emu ono što je lord Longford bio za Majru Hindli.“*

„Osim što, za razliku od Majre Hindli, Ema Mun nikome nije nanela zlo.“

„O tome se može raspravljati“, reče Džon. „Nikad nisam progutao tvrdnje lorda Nevermora da je Ema Mun bila neka vrsta slučajnog prolaznika. Dva čoveka su izgubila život i neki profesionalni zlikovci su se obogatili. Ne i tvoj prijatelj Buč – on je bio prenisako na lestvici. Niti Ijan Doerti, koji je otvorio kovčeg s blagom. Ali braća Gati – Teri i Mik – dobili su premiju te noći. A pravosuđe je ispalo glupo. Izgledalo je kao da se zločin isplati – i to obilno. I isplatio se. Jer šta god da je bilo u tom sefu nikad nije pronađeno.“

„Još čujem njen glas, Džone. Na fotografiji se ne vidi, ali Ema Mun nije prestala da priča sa mnom sve dok je nisu smestili na zadnje sedište kola i odvezli je.“

„Onda si ti jedini s kojim je pričala“, reče Džon.

Otišli smo u njegovu kancelariju koja je služila kao prijemni prostor Crnog muzeja.

Džon je izvadio dve velike šolje – na jednoj je pisalo NAJBO-LJI DEDA NA SVETU, a druga je napravljena u čast kraljičinog platinastog jubileja. Pristavio je čajnik i izvadio gotovo praznu kutiju čokoladnih biskvita. Njegovo uštavljeno staro lice mrštilo se dok nam je usredsređeno pripremao čaj i biskvite.

„Ema Mun mi je rekla da ima sina“, rekao sam. Mučio sam se da mu se setim imena. „Dejvid“, setio sam se najzad. „Zvao se Dejvid. Tada je imao otprilike koliko sada ima Skaut. Mora da ga je rodila vrlo mlada. Zbog toga je želela da je pustim. Zbog Dejvida. I rekla mi je da dečak neće preživeti ako ona

* Majra Hindli (*Myra Hindley*, 1942) i Ijan Brejdi (*Ian Brady*, 1938–2017), poznati kao Ubice iz močvare, svirepo su mučili i ubili petoro dece između 1963. i 1965. Političar i socijalni reformator lord Longford do smrti se zalagao da se Majra Hindli oslobodi. (Prim. prev.)

ode u zatvor. Klinac je imao nekih teškoća. Nisam je slušao. Nije me zanimalo. Nisam znao šta to znači kad imaš dete koje u potpunosti zavisi od tebe. Bio sam premlad da to shvatim.“

„Šta je bilo s dečakom?“

„Ne znam“, odgovorio sam, i znao sam da je trebalo ranije da pomislim na sina Eme Mun. „Ali ostatak bande se izvukao, zar ne? Dok ona robija za sve njih.“

„Više ne“, reče Džon. „Ema Mun sutra izlazi na slobodu.“

5

Sutradan ujutru gledao sam kako puštaju Emu Mun iz zatvora. Na televizoru bara *Italija* obično se vrteo italijanski fudbal i odjednom se pojavila ona – žena koju nisam video šesnaest godina.

Zlato njene kose prošaralo se prvim srebrom i više nije sijala onim prirodnim sjajem devojke od dvadesetak godina koji sam video one noći kad sam je uhapsio. No umnogome je bila zapanjujuće ista ona žena kojoj sam namaknuo lisice u vili u Belgraviji pre toliko godina, pušila je cigaretu koračajući i zaškiljila kad je povukla dubok dim kao da je dim cigarete zaslepljujuće sunce.

Naša ekipa za istrage ubistava napravila je pauzu da je gleda kako izlazi. Bilo nas je četvoro u baru *Italija*: moja šefica, detektivka viša inspektorka Pat Vajstoun, čvrsta, s pažljivo izvučenim pramenovima, naočarima bez okvira i sporim osmehom – više je ličila na pomalo drsku bibliotekarku nego na stariju detektivku za ubistva – i naša dva nova regruta, momak i devojka – ne bi se moglo reći da su muškarac i žena – detektiv pozornik Ber Grouvs i detektivka pozornica Sita Basu. Njih dvoje su stupili u detektive neposredno – što znači da su ušli u policiju pravo s univerziteta umesto da odrade tradicionalno

najmanje dve godine u uniformi; teorija je glasila da je visoko obrazovanje daleko bolja priprema za savremeni policijski rad od rvanja s pijancima po jarkovima u uniformi koja grebe i kreirana je u devetnaestom veku.

Iako su došli u istoj grupi i bili novi regruti u našem timu, bližili su se kraju dvogodišnjeg probnog perioda.

Teško da bi se mogli međusobno više razlikovati.

Detektiv Ber Grouvs bio je krupan ragbista iz Oksfordšira i išao je u privatne škole. Detektivka Sita Basu bila je sitna, ljupka kći radničke porodice koja je vodila neki mali posao u Volverhemptonu. Onako krupan i s naočarima u crnom okviru, Ber je bio pljunuti Klark Kent. Kad je Sita Basu došla u ekipu, izgovorila je meni i Vajtstounovoj ime i prezime slovo po slovo kao da smo dvoje izlapelih matoraca koji će se možda mučiti da upamte kako se ona zove. Bila je sitna, žestoka, poreklom iz jugoistočne Azije, takođe je nosila naočari i delovala je kao predsednica razreda.

„Ko se još na ovom svetu zove Ber?“* čuo sam Situ kako pita na našoj prvoj pauzi za čaj.

„Ja se zovem“, reče Ber i pocrvene od besa.

Poticali su iz dva različita sveta, ali po tome što su bili potpuno zbunjeni kao da se pitaju u šta su se to uvalili, mogli su biti blizanci. Ovo im je bio prvi dan u ekipi za istrage ubistava i do sada se desilo samo to da smo im pokazali gde se pije najbolja kafa u Sohau.

A sada smo gledali televiziju.

Istrusio sam svoj trostruki espresso dok su se na ekranu velika čelična vrata Zatvora Njegovog veličanstva „Bronzfild“ zatvarala iza Eme Mun, a ona žustro koračala prema okupljenim novinarima.

Još je imala onu vitku nenaglašenu moć nekadašnje igralice; još je koračala opuštenim dugim koracima kao kad su je

* Engl.: *bear* – medved. (Prim. prev.)

odveli. Saznao sam da je igračica tek na suđenju. No sada se to jasno videlo. Čak i posle dugih godina zatočeništva, Ema Mun je i dalje raspolagala opuštenom gracioznošću žene koja je kretanjem zarađivala za život sve dok nije upoznala Terija Gatija. Svetla kosa bila joj je na potiljku svezana u labavi konjski rep. Izgledala je kao lepotica koja zalazi u godine i koja više ne brine naročito za to kako izgleda. Bila je veoma privlačna žena i trebalo ju je pažljivo zagledati da bi se videli ožiljci i tragovi zatvora. Većina zatvorenika na izlasku nosi malu torbu – u njoj je lična imovina koju su imali kod sebe kad su privedeni.

Ali Ema Mun nije nosila tu tužnu torbicu. Imala je prатnju, uključujući i krupnog muškarca obrijane glave da joj nosi torbicu i da korača uz nju kao pas čuvar.

„To je kreten koji se zatreskao u Emu“, rekla je Pat Vajtston. „Luka nekako. Luka dečko. Luka bivši čuvar zatvora koji se zacopao u nju uprkos svemu. Znae – on je zatvorski službenik, oženjen, ima decu, a Ema Mun je služila dugu kaznu i tako to.“

Detektivka Basu se prenerazila. „Bivši čuvar zatvora joj je dečko?“

„Možda jeste. Ne znam kakve će koristi imati od njega sad kad je izašla.“

Kada zatvorenici izađu na slobodu posle duge kazne, njihova odeća neizbežno izgleda kao da je izvađena iz vremenske kapsule, kao odavno mrtvi modni izbori. No Ema Mun je nosila nekakav beli kombinezon kao lik iz *Paklene pomorandže* ili kao da je čeka neki fizički posao, a bilo je nemoguće odrediti da li je to nekakva stilska izjava ili samo praktična stvar.

S njom su išle dve žene. Devojka divljeg izgleda i mlitave smeđe kose, iskolačenih očiju i nervozna, još detinjeg izgleda iako joj je bilo možda trideset godina, i visoka vitka lepotica koja je delovala kao da je imala rđav dan, ili više rđavih dana; delovala mi je nejasno poznato iz vremena kad su sve manekenke morale da izgledaju kao da im nije dobro.